

Kard. Jakov Lercaro

SVEĆENIČKO PRIKAZANJE KAO SLUŽBA

Bivši bolonjski nadbiskup kard. Jakov Lercaro jedan je od glavnih predvodnika liturgijske obnove, potvrđene i razvijene od Koncila te uvelike izvedene poslije Koncila. Kao takva su već znali saborski oci koji su ga, jedinoga od talijanskih kardinala, izabrali u liturgijsku komisiju, a Pavao VI. ga imenovao jednim od četiri moderatora 2. 3. i 4. koncilskog zasjedanja. Uz to je on, po odluci istog Sv. Oca, pet godina bio na čelu »Vijeća za provedbu liturgijske konstitucije«. Za sve što je to vijeće učinilo najviše dugujemo kard. Lercaru koji je u Mons. Bugniniu imao najboljeg suradnika i organizatora.

Još više mu duguje bolonjski kler kojemu je on više puta održao i duhovne vježbe, a dva puta o misi. Osobito je o njoj govorio »od srca k srcu« pa svoje govore nije pisao nego su ih hvatali i izdali pod naslovom »L'eucaristia nelle nostre mani. Liturgia e catechesi« (Bologna, 2. izd. 1968).

Svima će koristiti ako se razmotri što kardinal misli pod »prikazanje« u gornjem naslovu. O tom je on govorio kad se novi misni obred tek spremao i stoga neka nikoga ne smeta što će se tu i tamo susresti s nekom prvinom iz prijašnjeg obreda. Kao što i sam kaže, a naglasio je to već Pio XII. u enciklici »Mediator Dei«, pravo se naše žrtveno prikazanje vrši poslije misnog posvećenja. Stoga sve anamneze, tj. molitva koja neposredno slijedi iza posvećenja, imaju kao središnju riječ: prinosimo. No, svoje osebujno prikazano značenje posjeduje i priprava žrtvenih darova kruha i vina bez kojih nema mise, kako to ističu i molitve u toj pripravi, a i »darovne« molitve.

Osim kruha i vina, koji su također i plod ljudskog truda i na neki način nadomještaju nas, u nekim se prigodama donose i drugi značajni darovi koji prisutne još više povezuju s dotičnom misnom žrtvom. Prije se »prikazanje«, ne posve pravilno, smatralo jednim od glavnih dijelova mise.

Čak ga se nazivalo »malim kanonom« koji da unaprijed prikazuje euharistijsku žrtvu. Čini se da se sada ide u drugu skrajnost pa je prinošenje darova, osobito sa strane koncelebranata, skoro ignorirano. Stoga mogu svima dobro doći ove misli uglednog stručnjaka koje donosimo u slobodnom i ponešto skraćenom prijevodu.

Žrtva počinje prikazanjem koje zapravo nije žrtveno prikazanje ali, zbog osebujne naravi ove žrtve u kojoj se žrtvuje sam Krist, tvori prikazanje materije koja će biti pretvorena u tijelo i krv Kristovu. To je dakle sasvim poseban misni obred, koji nalazimo i u biblijskim žrtvama.

Molitva nad darovima

Promotrimo neku od žrtava u Starom zavjetu koje su po Božjoj odredbi bile ugodne Svevišnjemu. Religiozno su značenje imale i žrtve cijeloga ljudskog roda izvan Izraela. Ostanimo kod toga. Naše prikazanje ima nešto zajedničkoga sa starozavjetnim »posvećenjem« žrtve koje ju je stavljalo na stranu, odijelilo i rezerviralo za Gospodina. Jasno, naš slučaj nije isti, ali je sličan. I ovdje se nešto rezervira za Boga što se više ne može upotrijebiti za drugo, niti kome dati. Što je tako opredijeljeno za Boga, razlučeno je od ostaloga i posvećeno. Latinska riječ »secernere« (secrevi, secretum), koja je označivala tu radnju, dolazi iz biblijskog govora. Ono što se posve rezerviralo za Gospoda bilo je odijeljeno od drugoga, isključivo »secretum« Bogu. Molitva koja se molila nad tim darovima zvala se »secreta«, ne zbog toga što se izgovarala tiho nego zbog toga što je to bila »oratio super secreta — nad odijeljenim darovima«. Sad je obnovljen taj naziv, a sadržaj »darovne« molitve označuje prikazanje kojim čovjek, zajednica, nešto odjeljuje i prikazuje Gospodinu.

Što se to prinosi Bogu? Kruh, vino i, prema pradavnoj predaji, voda. Ta je tvar-materija, kako se kaže teološki, očito i znak koji će i pod svojim vanjskim prilikama nastaviti da bude znak stvarne i bitne Kristove prisutnosti kad sama bit te stvari bude promijenjena u tijelo Kristovo i krv Kristovu, i to opet pomoću drugoga vanjskog znaka, tj. riječima posvećenja. I djelovanje će te žrtve biti izraženo jednim znakom: prividnim odijeljenjem krvi od tijela. I posvetna će moć te žrtve za našu dušu biti ostvarena opet jednim znakom: blagovanjem posvećenih prilika. Tu je, dakle, čitav redoslijed znakova po kojima se ostvaruje otajstvo, tajna stvarne i bitne Kristove prisutnosti. Dalje ćemo bolje vidjeti kakva je to prisutnost, tajna njegova žrtvovanja i ujedno tajna njegova posvećivanja što ga nosi u sebi, a kojim Krist duhovno i nadnaravno hrani naše duše. Obiteljska je to gozba što je Bog priređuje svojim prijateljima i sinovima, koja stoga tvori vez sjedinjenja ne samo između na i Boga nego i između članova Božje obitelji.

Sav taj skup tajni ne predočuje samo našem duhu njih već ih pomoću vanjskih znakova ostvaruje i čini djelatnima u nama. Dotično spasonosno Božje djelovanje treba uvijek promatrati u svjetlu one njegove »susretljivosti« kojom on ostvaruje naše spasenje. Prije svega, Bog nam se sam približuje i preuzima nas, i to ne samo naš govor već također i naš oblik i način shvaćanja i djelovanja, te postaje naš prema našim običajima i našim potrebama, jer mi do duhovnoga dolazimo preko materijalnoga, do nadnaravnoga preko osjetnoga.

Najsatrija je kršćanska predaja, od apostolskih spisa preko otaca 2. stoljeća, obilato ukazala tu pojavu božanske »susretljivosti« po kojoj je osjetno, materija, tijelo polazna točka našeg spasenja. Kršćanstvo je to moralo isticati s obzirom na zabludu koja je značajna za pogansko shvaćanje. Nisu tako mislili samo Grci već i čitav Istok koji je bio pod uplivom

maniheizma, dualizma. Taj je zabacivao tjelo, ali je takvo shvaćanje ujedno vodilo u porok i zloporabu tijela, pod izlikom da se time ipak ne oskvrnjuje duša.

Prema Platonu je duša osuđena da živi u tijelu koje je njezina tamnica. Biblija se nigdje tako ne izražava, dapače u čovjeku ni ne gleda dušu i tijelo, nego je duša tako sjedinjena s tijelom da oboje zajedno tvore jednu jedinstvenu narav. Zbog takva shvaćanja tijela grčki se svijet suprostavio dogmi o uskrsnuću tijela. Netom je Pavao spomenuo tu riječ na Aeropagu, slušatelji su ustali i kazali: »Idi, idi, o tome drugi put!« Kršćanski su apologeti mnogo pisali o uskrsnuću tijela. Zaista je čudo što onaj tako tjelesan svijet nije htio čuti o proslavi, uskrsnuću i trajnosti tijela nego je čak osuđivao brak i uopće svu materiju.

Stari, a pogotovo Novi, zavjet ne zna za takvo suprostavljanje duše i tijela, ali je ono našlo svoj nastavak u gnosticizmu koji je dugo harao kršćanskim svijetom. Kasnije je on odjeknuo u katarskim i manihejskim sektama pa je i srednji vijek posjedovao poneku takvu misao, ali to nije bila kršćanska misao. Kako kršćani shvaćaju odnos između duše i tijela, najljepše je izrazio pisac, jezgrovit i duhovit, no koji ni sam nije ostao vjeran toj nauci. Zaista je divna Tertulijanova izreka: *Cardo salutis est caro* — tijelo je prag preko kojega nam dolazi spasenje. Tko je mogao u tri riječi izraziti toliki nauk? Lako je pogoditi, samo Tertulijan. U toku smo dakle spasenja užli znakom koji je izvršen na našem tijelu. Svećenik je uz određene riječi polio naše tijelo vodom i mi smo tim vanjskim znakom oprani, posvećeni. Na taj smo način postali Božja djeca, članovi njegova naroda i njegove obitelji, baštinici njegove sreće.

Ekonomija »znaka«

Bog je u svojem nacrtu spasenja i u svojoj ekonomiji (rasporedbi) otkupljenja vodio računa o toj vrijednosti i potrebi znaka pa nas spašava preko vanjskih znakova. Oni ne samo označuju Božju moć već stvarno i djeluju, iako otajstveno, pa im pripada naziv »sacramentum« (do 3. stoljeća »mysterium«). Znamo da ih je samo sedam, oni koje je Bog ustanovio, a slični, koje je Crkva ustanovila, zovu se »sakramentali-blagoslovine«. Bog j duh i našem duhu može pristupiti neposredno, ali u ekonomiji otkupljenja, prema zahtjevu naše naravi, prilazi nam preko tijela. Kao što naše spoznanje počinje preko osjetila, tako i naše nadnaravno spasenje počinje preko tijela. Isusova braća i udovi Crkve postali smo krsnom vodom, a kao kršćani usavršeni smo opet jednim vanjskim znakom koji je dotakao naše tijelo, polaganjem biskupskih ruku i krizmanim pomazanjem. I svećenici smo postali isto tako tjelesnim znakom: biskup je na nas položio ruke i tako nam podijelio red svećeništva, učešća u služenju u Kristovu svećeništvu. Pa i naš nadnaravni život on hrani vanjskim znakom, Euharistijom, hranom koja prije dodiruje naše tijelo nego dušu. Sve je to Tertulijan izrazio zbijeno: *Cardo est caro* — tijelo je stožer (spasenja).

Vjera također dolazi preko tijela, od slušanja (fides ex auditu). Dakako, krepost vjere proizvodi u duši Duh, ali je vjera jedino moguća ako slušamo Kristovu riječ koju nam navještaju ljudi. Tako je u sakramentima, tako u sakramentalima. Djelo se našeg spasenja obavlja preko stožera koji odgovara našoj naravi kako je tvori duša i tijelo. U toj se klimi i u toj se ekonomiji znaka vrši i prikazanje.

Znakom je Duh Sveti došao prebivati u nama i taj će njegov boravak u nama biti pojačan žrtvom i blagovanjem žrtve. Prikazanje tvori vrata, ono još nije žrtva nego naš udio da se žrtva omogući. I tu dakle nastupa božanska »susretljivost«. Sam Bog će žrtvu staviti u naše ruke. Bog je tako ljubio svijet da mu je dao svojega Jedinorođenog Sina, čak nam ga je dao tako da mu ga možemo prikazati. Sami po sebi ne bismo ni izdaleka bili sposobni da Bogu pružimo nešto što bi bilo njega dostojno, što bi mu predstavljalo dolično klanjanje, dovoljnu zahvalnost, valjanu zadovoljštinu. Kad bismo prikazali život svih ljudi, cijeloga ljudskog roda, sve to ne bi nikako odgovaralo Božjem neizmjernom veličanstvu i našem dugu prema njemu, dugu zahvalnosti i zadovoljštine.

Potrebno je da Bog stavi u naše ruke dostojnu žrtvu, sama sebe, i on to čini. No divnom »susretljivošću« hoće da kod toga i mi sudjelujemo, pristaje da surađujemo. Njegovo je ono što mu prikazujemo, kruh i vino su njegov dar ali i od nas obrađeni. I naši su jer predstavljaju naš trud, naš znoj, našu zebnju kad dolazi nevrjeme, našu nadu kad sunce pozlaćuje naše usjeve i čini da zriju grozdovi. Kao što ti darovi koje donosimo na oltar označuju nas i nadomještavaju nas, tako će i prava žrtva, Krist, zamijeniti nas.

Svi smo mi zalutali i išli svojim putem kao izgubljene ovce, kaže Izaia, ali se Bogu svidjelo da od svih naših zlodjela učini kao jedno breme i da ga naprti na leđa onomu koji je nosio teret naših grijeha i čijim smo modricama spašeni (Iz 53). Prava dakle žrtva pruža Bogu nadomjesnu zadovoljštinu, daje nadoknadu mjesto nas. No tu ulogu ima i tvar kruha i vina. Njegovi su to »darovi i pokloni« jer on nam je dao i zemlju i sjeme i sunce i kišu, ali i mi smo u to uložili nešto svoga, svoj znoj i trud i nadu i strah.

Pripravljanje darova

Sada je jasno da kruh i vino prinosimo mjesto sebe. U Starom su zavjetu sve zakonske žrtve uvijek imale taj nadomjesni smisao. Bog nikad nije htio ljudskih žrtava. Uvela ih je samo ljudska izopačenost. Bog je uvijek tražio da čovjek sebe zamijeni nečim drugim, žrtvom koju je prinosio mjesto sebe. Tako je Bog poslušnom i vjernom Abrahamu na gori zadržao ruku da ne žrtvuje sina već ovna. Tražio je ljudski posluš a ne prolijevanje ljudske krvi (Post 22). Tako su u hramu mjesto prvorođenaca prinosili janje ili, u slučaju neimaštine, par golubova ili grlica. Sve su žrtve imale ovaj smisao: zamjenjivale su čovjeka.

Na oltaru dakle s kruhom i vinom prinosimo sami sebe. Onaj kruh i vino nisu samo naš doprinos, nešto naše, nego ujedno predstavljaju nas u njima smo na neki način i mi sami. Na taj je način taj prinos s naše strane potpun. Božji je to dar ali i naš. Ako je iz sjemena nastao klas, iz klasa zrno i brašno, iz brašna kruh, a tako i iz grožđa vino, za sve je to bila na koncu konca potrebna i naša suradnja. Božja je providnost dala zemlji plodnost, sunce i kišu, ali je i čovjek tu dao nešto svoje.

Koju dakle vrijednost imaju na oltar donešeni darovi kruha i vina za posvećenje, ili novac koji se tada skuplja od vjernika, ili drugi pokloni? Imaju vrijednost znaka, znak su našeg prikazanja, prikazanja nas samih, našeg u vjeri prijanjanja uz Božju riječ, pristanak naše volje na njegov zakon, naše uzvratanje na njegovu ljubav, našu zahvalnost svome Stvoritelju i Gospodaru, našu potrebu da mu pružimo zadovoljštinu. Mjesto da žrtvujemo sebe, prinosimo darove koji označuju nas i naša sva spomenuta uvjerenja i raspoloženja. To činimo prema najprisnijoj predaji čitave ekonomije spasenja. To je smisao prikazanja naših darova u misi.

Sve je to posve ljudski, jer se i tu kao drugdje služimo znakom. Bog nam je u Svetom pismu govorio na ljudski način, tako on postupa s ljudima. Stoga on prihvaća i prima da prema njemu postupamo kao između sebe. Suprug i supruga pružaju jedan drugome prsten u znak vjernosti (Talijani taj prsten zovu »fede — vjernost«), od tada osjećaju da su jedan drugome dužni biti vjerni. Malena zlatna verižica vanjski je znak nerazrješive veze međusobne vjernosti. Cvijet što ga nekome poklonimo, dar što ga nekome donesemo ili pošaljemo ima u sebi veliku vrijednost upravo zbog toga jer je znak našega nutarnjega. Može to biti i sasvim neznatna stvarčica, kao što je ruža ili poljski cvijet, ali ima veliku vrijednost upravo ukoliko je znak, znak osjećaja, znak zahvalnosti, znak predanja. Eto, prikazanje ulazi u tu ekonomiju znaka koju bi trebalo potanko razmotriti jer otkriva mnogo toga. Ona nam posebno govori o načinu kako Bog postupa s nama, kakva je naša prava narav i koji je odnos između duha i materije, dostojanstvo našega tijela i poštovanje koje mu dugujemo, a ujedno nas uči kako mi sa svojim ljudskim osobitostima imamo postupati i nastupati prema Bogu.

Prikazanje Kristove žrtve Ocu

Prikazanje kruha i vina predstavlja prikazanje nas samih. No to će prikazanje vrijediti samo ako ga sjedinimo s jedino valjanom žrtvom, s prikazanjem kojim će Krist prinijeti sama sebe. Krist će naime biti prisutan na oltaru po ovom kruhu i po ovom vinu koje mi prikazujemo kao nešto svoje i u zamjenu za sebe. Kad ovaj kruh ne bi bio kruh i kad ovo vino ne bi bilo vino, Krist se ne bi učinio prisutnim, ne bi se tu prikazao Ocu kao žrtva. Taj je uvjet dakle ovisan o nama, tako usko je povezano naše prikazanje s Kristovom žrtvom Ocu. Stoga je naš prinos već ontološki (bitno) i objektivno povezan s Kristovom žrtvom.

Na nama je da tu žrtvu povežemo sa svojom vjerom i sa svojim nutarnjim osjećajima. Na taj način prikazanje ne samo odjeljuje kruh i vino za Gospoda nego ih spaja s Kristovom žrtvom kad će on prikazati sama sebe pod prilikama kruha i vina. Svoje dakle prikazanje ne možemo obaviti ako ne prikažemo i Krista koji se prikazuje s cijelom svojom Crkvom. Kruh i vino ne prinosimo samo mi, i mi ali ne samo mi, nego ih prinosi čitava zajednica. Prema obnovljenom misnom obredu to svi čine barem usklikom: Blagoslovljen Bog u vijeke!

Nastojali smo da se obnovi taj smisao prikazanja sa strane zajednice kako je bilo u kršćanskoj starini. Svi su nosili k oltaru svoj kruh i vino. Ako je zajednica bila prevelika, đakoni su išli i kruh skupljali u košare a vino u posude. No redovito se obavljala prikazana povorka k oltaru koja je tražila i dosta vremena. Za to su se vrijeme s diptiha čitala imena onih »koji ti prinose ili za koje tiprinosimo«. S vremenom je to čitanje imena zamijenjeno pjevanjem prikazane pjesme. Ne znamo zbog čega je došlo do te zamjene. Možda što nije bilo mnogo imena, ili je dodijavalo ponavljati ih, ili toliko isticati prinosnike i njihove prinose. (U novom misalu više nema prikazne pjesme jer ona ne spada na misnika i on je ne čita, kad to ne čini zajednica, kao što u tom slučaju čita ulaznu i pričesnu pjesmu. No, god. 1974. od solesmeskih benediktinaca obnovljeni koralni »Rimski gradual« ima po odredbi Kongregacije za bogoštovlje za svaku misu i prikaznu pjesmu).

Sv. Augustin navodi razlog zašto se kod prikazanja pjeva, a Sv. Ciprijan oštro kori poneku gospođu koja nije donosila svoj kruh k oltaru a ipak je k pričesti pristupala da blaguje od kruha što su ga drugi donijeli. Prikazani je dakle dar davao pravo da se sudjeluje kod blagovanja. Svi su morali nešto donijeti kao što su i svi blagovali kod pričesti.

Liturgijska je obnova iznijela na svjetlo i prikazanje: obavlja se u povorci s pjevanjem, isto kao kod ulaza i pričesti. Kad se misni obred osiromašio i kad mu narod više nije sudjelovao, izgubilo je i prikazanje sav svoj vanjski izgled. Sve se reduciralo na to da je ministrant ili sakristan donio na oltar ampulice, a često bi se one već prije tu stavile. I u svečanoj je misi podđakon donosio prazan kalež a ministrant ampulice. Time se gubilo i značenje koje prikazanje ima u misnoj žrtvi. Ako se barem djelomice uvede prinošenje darova, sigurno ćemo bolje shvatiti i više cijiniti smisao prikazanja.

Koji je dakle smisao liturgijskog prikazanja u misi? Nije to prikazanje žrtve koja se prikazuje u samom posvećenju a izražava u anamnezi i u molitvama neposredno nakon nje. Naša je dakle žrtva, to dobro znamo, sam Isus Krist pod posvećenim prilikama kruha i vina. Kad je on prisutan na oltaru, on obnavlja svoju žrtvu prikazanu Ocu na križu.

Prikazanje kruha i vina

Što onda znači naše prikazanje? Ono pribavlja tvar sakramenta: kruh i vino. Jedno je i drugo nužno za prikazanje i za žrtvu. No mogu se donositi i drugi darovi. Kod ređenja su ređenici prikazivali svijeće, a tako su negdje do naših dana činili zaručnici kod svoje vjenčane mise, ili krizmanici poslije potvrde. Od 11. stoljeća na ovamo prevladao je opći običaj da se na prikazanju mjesto drugih darova sakuplja novac. Prije je znalo biti toliko darova u naravi da se u nekim molitvama nad darovima moglo reći: Tua, Domine, muneribus altaria cumulamus — oko tvog oltara, Gospode, evo čitavih kupova naših darova! Od toga se onda mnoštva kruha i vina odijeljivala malena količina za posvećenje i pričest.

Kruh i vino su prinosili svi koji su sudjelovali kod mise i pod njom se pričestili. Isključeni su bili samo katekumeni i (javni) pokornici. Inače su svi vjernici donosili svoj kruh i vino Bogu koje im je onda on posvećene vraćao. Svećenik bi trebao kod prikazanja Bogu prikazati sama sebe i sve ono što vjernici donesu ili dadnu. Molitva nad darovima ima redovito upravo taj smisao, da se Bog udostoji primiti darove svoga naroda.

Svećeničko prikazanje kao »služenje«

Svećenik je i u tom misnom obredu posrednik: on izgovara molitvu nad prikazanim darovima, bez kojih ne bi bilo božanske žrtve. No i mi sami moramo prikazati sebe. Misnici smo, prikazani darovi svojim svećeništvom. Koji će uvjeti u našem životu ostvariti prikazivanje nas samih kojim se svakog dana sjedinjujemo s Kristovom žrtvom? Da naše prikazanje ima svoje puno značenje ne smije se ograničiti samo na trenutak kad ga obavljamo nego mora obuhvatiti čitav naš život i sjediniti ga s prikazanim Kristom. Sami sebe prikazujemo za služenje, to je stav nas svećenika, svih vjernika, ali posebno stav nas svećenika pred Bogom, pred Crkvom, pred dušama. Služenje, diakonia, to je lijepa i prava riječ!

Ona se nalazi odmah u prvim kršćanskim spisima. Procvjetala je u Djelima apostolskim u žaru Duha Svetoga, u ognju Duhova. Nekako je bila skoro nestala iz našeg rječnika, a kad nestaju lijepe riječi gubi se pomalo i stvarnost. Da se razumijemo: ne u Crkvi jer moramo lučiti Crkvu od kršćanluka, od povijesnog katolicizma. Crkva je uvijek znala sačuvati taj pojam i u Crkvi će uvijek biti ljudi koji će vjerno sačuvati Kristov duh i vazda predstavljati izvorno evanđelje. Crkva se ne mijenja, ona je neprestano sveta. No povijesni katolicizam, pa i u ljudima hierarhije, znao je zastrijeti evanđeoske prvine. Jedna od tih je upravo ova pa je smisao služenja znao izbljediti. Zastro se smisao a izgubila se riječ.

Srećom smo je opet našli i preuzeli. Papa Ivan, Koncil, papa Pavao su učinili da opet odjekuje ta jasna, plemenita i bremenita riječ. Opet ona kola a s njom se vraća i njezin smisao i njezin duh. Mi smo tu za služenje:

Bogu, Crkvi i dušama. Naš stav je stav služenja. Ne može biti drugi. Koji je Kristov stav? Nije došao da bude služen već da služi, i to do te mjere da je dao svoj život. Svoje služenje on doveo do iscrpljenja, do kraja. Kad je to Kristov stav, onda je i naš, svih koji se nazivaju kršćanima. No posebno nas svećenika koji nastavljamo Kristovo otajstvo spasenja i posobljujemo sredstva za primjenjivanje tog otajstva.

Kako ćemo ostvariti tu diakoniju, to služenje, taj duh služenja? Koji se uvjeti traže za to? Evandjelje nam kaže: Krist je velika objava Boga, čitav Krist, njegove riječi, njegova djela, njegov život, svi trenuci njegova života, njegova muka, njegova smrt. On je objava Boga. »Filipe, tko vidi mene vidi i Oca« (Iv 14, 9). Na nj dakle moramo gledati, a ne samo slušati Kristovu riječ već promatrati čitav njegov život. On je objava, Riječ koja objavljuje Oca, Riječ koja izražava Oca u potpunosti! Na nj gledati, na Krista, koji je došao kao sluga, đakon, veliki i jedini đakon ljudskog roda. Šteta je što đakoni svećeničkim ređenjem napuštaju to ime. Treba mu sačuvati smisao i biti đakon i u svom svećeničkom životu. Krist je veliki đakon, vječni đakon čovječanstva.

Priredio:

Martin Kirigin

UPRAVO IZIŠLO

O. Ivan Abrus: MALI BRAT FRANJO, Split 1978., džepni format, strana 130, s dvobojnom slikom na naslovnoj strani.

Pisac želi svetog Franju Asiškog predstaviti u onome što je i u Svečevoj osobi i u njegovu djelu bitno i sržno, ali i životno, zahtjevno, izazovno, i to ponuditi svima koji ga takvim žele upoznati, zavoljeti i slijediti, bez obzira da li žive u redovničkom staležu ili — živeći u svijetu — nastoje živiti Evandjelje po njegovu primjeru.

Cijena po primjerku 40 dinara. Naručiocima na 10 i više primjeraka daje se popust od 10%, a na 100 i više primjeraka 20%.

Narudžbe: O. Ivan Abrus, Kazališni trg 3, 58000 Split.